

Thematisch ambtsbericht schoolgaande kinderen (in het bijzonder meisjes) in Afghanistan

1 Lager en middelbaar onderwijs in Afghanistan

1.1 Afgaans onderwijssysteem¹

In de Grondwet van Afghanistan zijn vijf artikelen opgenomen over het recht op onderwijs voor iedereen.² Deze artikelen zijn verder uitgewerkt in de Onderwijswet, die het wettelijk kader biedt voor het onderwijssysteem in Afghanistan.³

Volgens de Onderwijswet is al het onderwijs dat door de overheid wordt aangeboden gratis, zowel het formele als het religieuze onderwijs. Het onderwijssysteem bestaat uit de volgende onderdelen:⁴

- *intermediate basic education*: klas 1 tot en met 6 (*primary* - basisonderwijs; leeftijd tussen de zes en twaalf jaar) en klas 7 tot en met 9 (*lower secondary* – lager middelbaar onderwijs; leeftijd tussen de twaalf en veertien jaar);
- *upper secondary education*: klas 10 tot en met 12 (leeftijd tussen de veertien en zestien jaar);
- *islamic formal education* (religieus onderwijs in Madrasas);
- *technical-professional, vocational and artistic education*;

¹ Het is moeilijk aan betrouwbare cijfers te komen in Afghanistan, ook op het gebied van onderwijs; de laatste census dateert van 1979, veel kinderen hebben geen identiteitskaart en precieze leeftijden zijn vaak niet bekend. Alle cijfers die in dit rapport worden genoemd zijn afkomstig van officiële instanties, maar ook die geven aan dat ze bij benadering zijn. Cijfers verschillen ook per instantie. Wanneer er grote discrepanties zijn, wordt dat in dit rapport aangegeven. De Afghanistan Education Sector Analysis 2010 (Adam Smith International, juni 2010) geeft aan (in Textbox 4, blz 22) wat de moeilijkheden zijn met betrekking tot onderwijsdata.

² The Constitution of Afghanistan (1382), artikelen 17 en 43 t/m 46, op www.afghanweb.com, geraadpleegd op 23 februari 2011.

³ Education Law, Decree 56 (31/4/1387), Official Gazette Serial 955, op www.planipolis.iiep.unesco.org, geraadpleegd op 23 februari 2011.

⁴ Education Law, Decree 56 (31/4/1387), Official Gazette Serial 955, op www.planipolis.iiep.unesco.org, geraadpleegd op 23 februari 2011. Deze wet behandelt niet het hoger en universitair onderwijs. De wet op *higher education* ligt al een aantal jaar ter behandeling bij het Parlement, maar is nog niet aangenomen. Dit rapport gaat niet in op hoger en universitair onderwijs. Het Afgaanse universitaire systeem gaat niet verder dan *bachelor* niveau.

- *teachers training.*

Naast het bovenstaande onderwijssysteem, is er in Afghanistan ook *community based education* (CBE). Dit is een informele vorm van onderwijs, waarbij vaak een kleinere groep leerlingen in huiselijke kring les krijgt. Er zijn relatief veel CBE-scholen in afgelegen gebieden, waar geen standaard onderwijs door de overheid wordt aangeboden. Er nemen verhoudingsgewijs veel meisjes deel aan CBE, omdat deze vorm van onderwijs meer cultureel geaccepteerd is: dichter bij huis dan een gewone school, informeler, de klassen zijn meestal kleiner en de leerkrachten vaak afkomstig uit de eigen gemeenschap. CBE is aanvankelijk opgezet door ngo's en internationale organisaties, maar sinds een aantal jaar ondersteunt het ministerie van Onderwijs deze vorm van onderwijs ook. De CBE-scholen maken in principe gebruik van hetzelfde curriculum als gewone scholen en het is mogelijk als CBE-school formeel te worden geregistreerd. Tot nu toe zijn er van de in totaal ruim 9.000 CBE-scholen, 1.200 officieel geregistreerd.⁵ Er zijn ook privéscholen, maar deze vorm van onderwijs staat nog in de kinderschoenen.⁶

Sinds 2001 is het aantal kinderen dat in Afghanistan naar school gaat, sterk gestegen. In 2002 gingen er 2.3 miljoen kinderen naar school. In 2010 stonden er ongeveer 7 miljoen kinderen⁷ geregistreerd op meer dan 10.000 scholen⁸ (waarvan ongeveer 6.000 lagere scholen, 3.000 *lower secondary* scholen en meer dan 1.000 *upper secondary* scholen). Islamitisch onderwijs is in deze cijfers niet meegenomen.⁹ Het aantal kinderen dat daadwerkelijk op regelmatige basis naar school gaat ligt echter lager, omdat een grote groep kinderen wel staat ingeschreven, maar niet op school aanwezig is.¹⁰ Ongeveer 22% van de kinderen die op een school staat ingeschreven, is permanent afwezig.¹¹

Iets meer dan een derde van alle schoolgaande kinderen zijn meisjes. In absolute aantallen betreft dit in totaal ruim twee miljoen meisjes. Daarnaast wordt er op de meer dan 9.000 CBE-scholen¹² aan 300.000 kinderen les gegeven, van wie ongeveer 200.000 meisjes.¹³

Door het grote leerlingenaantal geven de meeste scholen les in twee of drie *shifts* per dag. Hierdoor krijgen kinderen veel minder les dan zou moeten. De schoolklassen zijn over het algemeen zeer groot, tussen de 40 en 50 kinderen.¹⁴

⁵ Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010.

⁶ Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010.

⁷ Dit is ongeveer de helft van het aantal kinderen in de schoolgaande leeftijd. Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010. Volgens UNESCO gaan meer dan vijf miljoen kinderen in de schoolgaande leeftijd nog niet naar school, van wie het grootste deel meisjes.

⁸ Veel scholen hebben geen (eigen) gebouw, maar huren ergens een ruimte of er wordt les gegeven in tenten of de open lucht.

⁹ Informatie over islamitisch onderwijs is in dit rapport niet meegenomen, omdat alleen het algemeen lager en middelbaar onderwijs wordt besproken. De Halaquas (moskeescholen, voor jongens en meisjes) en traditionele Madaris (alleen voor jongens) bestaan naast het algemene onderwijs.

¹⁰ Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010.

¹¹ Oxfam, e.a., High Stakes, Girls' education in Afghanistan, 24 februari 2011.

¹² Waarvan 1200 geregistreerd bij het ministerie van Onderwijs.

¹³ Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010; National Education Strategy Plan (NESP) 1389-1393/2010-2013; Oxfam, e.a., High Stakes, Girls' education in Afghanistan, 24 februari 2011.

¹⁴ Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010.

Naast een stijging van het aantal leerlingen is ook het aantal leerkrachten gestegen tot circa 150.000 van wie bijna 40.000 vrouwen.¹⁵ Ongeveer 90% van de gekwalificeerde vrouwelijke leerkrachten werkt in één van de negen grote steden (Kaboel, Herat, Nangrahan, Mazar-i-Sharif, Badakhshan, Takhar, Baghlan, Jozjan en Faryab).¹⁶

Meisjes en jongens krijgen gescheiden les en meisjes mogen alleen les krijgen van een vrouwelijk leerkracht. Er is evenwel een groot tekort aan vrouwelijke leerkrachten, vooral buiten de steden.¹⁷ Er zijn aparte jongensscholen en aparte meisjesscholen, maar ook gemengde scholen. Daar krijgen jongens en meisjes echter ook gescheiden les. Wegens capaciteitsgebrek komt het soms voor dat kinderen de eerste vier jaar van het basisonderwijs gemengd les krijgen (van een vrouwelijke leerkracht).

De kwaliteit van het onderwijs, inclusief leerkrachten, laat te wensen over. Volgens Save the Children kan ongeveer de helft van de kinderen in de derde klas (nog) niet lezen en schrijven. De onderwijsmethodes zijn verouderd, veel leerkrachten zijn niet gekwalificeerd¹⁸ en hun didactische vaardigheden zijn over het algemeen beperkt. Disciplinaire maatregelen in de vorm van stokslagen en vernedering komen nog veel voor.¹⁹

1.2 Schoolgaande leeftijd

Volgens de wet is de verplichte schoolgaande leeftijd in Afghanistan tussen de zes en veertien jaar, klas één tot en met negen (*primary* en *lower secondary*).²⁰ Kinderen beginnen meestal met school op de leeftijd van zes tot acht jaar. De meeste leerlingen zijn te vinden op de basisschool, met een piek rond elf jaar (klas vijf – zes).²¹ Vanaf het lager middelbaar onderwijs neemt het aantal leerlingen elk jaar sneller af. Meer dan de helft van de leerlingen in klas zeven slaagt er niet in het negende schooljaar, het einde van het lager middelbaar onderwijs, af te maken. Globaal gezegd maakt minder dan een kwart van de leerlingen de eerste negen jaar van school af (leeftijd tussen de veertien en vijftien) en minder dan 10% volgt onderwijs tot klas twaalf (tussen de zeventien en achttien jaar).²²

¹⁵ US Department of State, Background Note: Afghanistan, 6 december 2010.

¹⁶ Website Ministry of Education of Afghanistan, <http://english.moe.gov.af>, Our key challenges; Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010.

¹⁷ Het ontbreken van vrouwelijke leerkrachten is voor veel ouders reden om hun dochters thuis te houden. Zie ook het algemeen ambtsbericht Afghanistan 2010 van juli 2010, paragraaf 3.4.4 Vrouwen.

¹⁸ Uit een onderzoek door het ministerie van Onderwijs in 2008 bleek dat ongeveer een kwart van de leerkrachten problemen had met lezen en rekenen, NESP, H 2.

¹⁹ Committee on the Right of the Child, CRC/C/AFG1, 13 juni 2010.

²⁰ Education Law, Decree 56 (31/4/1387), Official Gazette Serial 955, op www.planipolis.iiep.unesco.org, geraadpleegd op 23 februari 2011.

²¹ Volgens het ministerie van onderwijs bedroeg het aantal leerlingen in het basis, lager en middelbaar onderwijs in 2007 respectievelijk 82%, 13% en 5% van het totaal aantal leerlingen dat naar school ging. Deze cijfers zullen nu iets hoger liggen, maar de trend is gelijk.

²² Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010 (blz 25 – 26).

Hierbij is er een groot verschil tussen stad en platteland en jongens en meisjes: in elke volgende klas neemt het aantal leerlingen op het platteland sneller af dan in de stad en vallen er meer meisjes uit dan jongens. Op elfjarige leeftijd gaat ongeveer 50% van de meisjes naar school, op achttienjarige leeftijd is dit nog maar 18%. De provincies waar de minste meisjes naar school gaan zijn Uruzgan, Zabul, Panshir, Nooristan, Nimroz, Helmand en Paktika. Behalve Panshir zijn het allemaal provincies met grote veiligheidsproblemen.

De schooluitval onder meisjes is groot, vooral na de basisschool (klas zes) stijgt de uitval sterk. In 2009 zaten er slechts 25.000 meisjes in klas twaalf (tussen de zeventien en achttien jaar), van een totaal van ongeveer twee miljoen schoolgaande meisjes. In de helft van alle districten in Afghanistan is geen middelbare school.²³

De redenen dat verhoudingsgewijs nog steeds veel minder meisjes dan jongens naar school gaan in Afghanistan zijn complex en divers. Armoede, de slechte veiligheidssituatie in delen van Afghanistan, het gebrek aan vrouwelijke leerkrachten, gebrek aan faciliteiten als een schoolmuur of gescheiden sanitaire voorzieningen en de grote afstand tussen huis en school zorgen ervoor dat meisjes niet deelnemen of voortijdig uitvallen in het onderwijs.²⁴ Ook dragen het lage aanzien van vrouwen in Afghanistan en sociale druk eraan bij dat veel families hun dochters liever thuis houden dan naar school sturen.²⁵ Families van meisjes die naar school gaan kunnen hen dwingen school te verlaten zodra ze de pubertijd bereiken en in de huwbare leeftijd zijn. Dit is de belangrijkste reden van de snelle afname van het aantal meisjes in de hogere schoolklassen. De sociale druk om niet naar school te gaan komt van veel kanten, inclusief families van andere leerlingen die niet willen dat hun dochters naar school gaan met getrouwde meisjes.

2 Risico's schoolgaande kinderen

Schoolgaande kinderen in Afghanistan lopen verschillende risico's. Deels liggen deze op het terrein van veiligheid, maar ook op andere gebieden worden Afghaanse schoolkinderen met risico's en uitdagingen geconfronteerd, waarbij meisjes extra kwetsbaar zijn. Dit heeft vooral te maken met de sociaal-maatschappelijke positie van meisjes en vrouwen in Afghanistan, die sterk achtergesteld is aan die van de man.²⁶ Geweld tegen meisjes en vrouwen is diepgeworteld in de Afghaanse samenleving. Deels is dit ingegeven door religieuze motieven, deels door culturele. Gebruiken als

²³ National Education Strategy Plan (NESP) 1389-1393/2010-2013; Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010; Oxfam, e.a., High Stakes, Girls' education in Afghanistan, 24 februari 2011.

²⁴ UNAMA, Harmful Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan; Oxfam, e.a., High Stakes, Girls' education in Afghanistan, 24 februari 2011; Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010.

²⁵ In enkele interviews met UNAMA voor het rapport Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan zeiden zowel mannen als vrouwen dat veel families niet investeren in het onderwijs van hun dochters omdat deze dochters, zodra ze getrouwd zijn, het 'eigendom' worden van de schoonfamilie.

²⁶ Zie ook het algemeen ambtsbericht Afghanistan van juli 2010, paragraaf 3.4.4 Vrouwen.

gedwongen huwelijken,²⁷ kindhuwelijken,²⁸ het weggeven van meisjes bij het oplossen van een conflict (*bad*) en het beperken van de bewegingsvrijheid van meisjes komen veel voor. Ook is er veel huiselijk en seksueel geweld tegen meisjes. Het geweld blijft doorgaans onbestraft en als een meisje zich tot de politie wendt, zal ze in de meeste gevallen worden teruggestuurd naar de familie. Bij verkrachting worden meisjes vaak zelf beschuldigd van overspel. Mede vanwege de vele vormen van geweld tegen meisjes en vrouwen en het feit dat ze nauwelijks zeggenschap hebben over hun eigen leven, komen depressie, zelfverminking (vaak in de vorm van verbranding) en zelfmoord veel voor.²⁹

In het algemeen kan gesteld worden dat risico's en de mate waarin schoolkinderen blootstaan aan deze risico's verschillen per provincie, per regio en tussen stad en platteland. Vanwege de fluctuaties in de veiligheidssituatie en de beperkte onderzoeksmogelijkheden ter plaatse, is het onmogelijk een systematische uitsplitsing te geven van veiligheidsrisico's per regio en/of provincie. Waar mogelijk is dit wel geprobeerd.

Dit hoofdstuk gaat in op de verschillende risico's die schoolgaande kinderen lopen en de mate waarin ze eraan blootstaan, met nadruk op de risico's voor meisjes en verwesterde meisjes.³⁰

2.1 Algemeen

Veiligheidsrisico's

Zoals ook beschreven in de UNHCR-guidelines, lopen schoolgaande kinderen in meer of mindere mate de kans om het slachtoffer te worden van aanvallen van gewapende oppositiegroepen (*Illegal Armed Groups*, IAG's) en/of andere conservatieve elementen die zich verzetten tegen onderwijs in het algemeen en onderwijs aan meisjes in het bijzonder.

2010 was het meest gewelddadige jaar sinds de val van de Taliban, in termen van veiligheidsincidenten en aantallen burgerslachtoffers. Het zuidwesten en zuidoosten van Afghanistan (grensgebieden met Pakistan) zijn nog steeds de meest onveilige

²⁷ Geschat wordt dat rond de 70% van alle huwelijken wordt gesloten zonder instemming van de vrouw. UNAMA, Harmful Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan, 9 december 2010.

²⁸ Ongeveer de helft van alle Afghaanse meisjes is getrouwd voor haar vijftiende jaar. UNAMA, Harmful Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan, 9 december 2010.

²⁹ UNAMA, Harmful Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan, 9 december 2010; The New York Times, For Afghan wives, a desperate, fiery way out, 7 november 2010; Rawa news, Cry against gender violence in Afghanistan, 14 maart 2011; Rawa news, 2300 women and girls commit suicide in Afghanistan each year, 31 juli 2010; Human Rights Watch, We have the promises of the world, women's rights in Afghanistan, december 2009.

³⁰ De informatie die is opgenomen in de UNHCR-guidelines over de toegang voor meisjes tot onderwijs is hierbij betrokken. Voor zover kan worden beoordeeld is de informatie die hierin is opgenomen, nauwkeurig.

gebieden. In 2010 breidden de gewelddadigheden zich uit naar gebieden die voorheen als stabiel bekend stonden, zoals delen van het noorden en westen van Afghanistan. In het algemeen zijn er in ieder district *pockets* van onveiligheid aan te wijzen, maar deze kunnen snel fluctueren.³¹

De verslechterde veiligheidssituatie heeft ook effect gehad op de situatie van schoolgaande kinderen, hoewel dit per gebied verschilde. Volgens het ministerie van Onderwijs is door de onveiligheid 34% van de scholen in Helmand gesloten en 61% van de scholen in Zabul.³² Volgens UNAMA bedraagt het percentage scholen dat is gesloten meer dan 70% in Helmand en meer dan 80% in Zabul. Ook in andere districten in Afghanistan waar overheidscontrole beperkt is, zijn scholen gesloten. Er werden in 2010 ook weer scholen heropend, ondermeer in de provincie Kandahar. Ongeveer 300 van de 670 scholen die in onveilige gebieden waren gesloten, zouden in 2010 zijn heropend.³³

Het ministerie van Onderwijs houdt een overzicht bij van onderwijsgerelateerde incidenten onderverdeeld naar brand, explosie, bedreiging en aanvallen. In 2009 werden 434 incidenten gemeld, met een totaal van 354 gewonden en 190 doden. Voor 2010 werden 500 incidenten genoteerd, waarbij 802 gewonden vielen en 242 doden. UNAMA houdt een eigen overzicht bij en noteerde 348 incidenten in 2008, 610 in 2009 en 377 in 2010 (waarvan 197 door UNAMA geverifieerd).³⁴ De incidenten betroffen schade aan scholen, moord en verwonding van leerlingen en onderwijzend personeel, bedreigingen en intimidaties (waaronder *night letters*, nachtberichten) en gedwongen sluiting van scholen. Volgens meldingen in de media vond in 2010 (net als in 2009) ook een aantal incidenten plaats, waarbij meisjes slachtoffer zouden zijn geworden van een gasaanval op meisjesscholen in o.a. Kunduz en Kaboel.³⁵

³¹ In het algemeen ambtsbericht Afghanistan 2011, dat binnenkort verschijnt, wordt nader ingegaan op de veiligheidssituatie. UNHCR's eligibility guidelines for assessing the international protection needs of asylum-seekers from Afghanistan, 17 december 2010; UNAMA/AIHRC, Afghanistan Annual Report 2010: protection of civilians in armed conflict, maart 2011; United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Afghanistan (S/2011/55), 3 februari 2011.

³² Uit ongepubliceerde spreadsheet ministerie van Onderwijs *Information on school status* in Oxfam, e.a., High Stakes, Girls' education in Afghanistan, 24 februari 2011.

³³ IRIN, Analysis: Girls' education in Afghanistan – a new beginning?, 17 februari 2011; Knowledge on Fire: Attacks on Education in Afghanistan, risks and measures for successful mitigation, september 2009, CARE; Afghan update No. 23, UNESCO –Kabul, zomer 2010; United Nations General Assembly Security Council, the situation in Afghanistan and its implications for international peace and security, A/65/783-S/2011/120, 9 maart 2011.

³⁴ Ook UNICEF, het WFP en de Afghanistan NGO Safety Office verzamelen informatie over aanvallen op scholen. De cijfers van de verschillende organisaties komen niet geheel overeen en het is dan ook moeilijk een echt nauwkeurig overzicht te krijgen. Watchlist on children and armed conflict, Setting the right priorities: protecting children affected by armed conflict in Afghanistan, juni 2010.

³⁵ Reuters, Afghan girls fall ill in suspected gas attack, 25 april 2010; Reuters, Afghan girls hit again by suspected gas attack, 11 mei 2010; Guardian, Taliban poison attack or mass hysteria? Chaos hits another Kabul girls' school, 25 augustus 2010; New York Times, Gas sickened girls in Afghan schools, 31 augustus 2010; Foreign Policy Association, Foreign Policy Blogs Network, Afghanistan, Poisonous gas in girls schools: Taliban policy, 1 september 2010, op <http://afghanistan.foreignpolicyblogs.com>.

De incidenten zijn in brede zin vooral begaan door gewapende oppositiegroepen, inclusief de Taliban, maar ook door lokale en traditionele elementen die tegen onderwijs aan meisjes zijn.³⁶

In 2010 zijn 52 aanvallen gemeld op scholen, studenten en onderwijsstaf in vijf zuidelijke provincies (Kandahar, Helmand, Zabul, Uruzgan, Nimroz).³⁷ In Noord-Afghanistan werden 38 incidenten gemeld. De provincie Logar, ten zuiden van Kaboel, noteerde meer dan 20 incidenten. Ook in noordelijke provincies als Badakshan en Takhar vonden in 2010 aanvallen plaats. Deze provincies stonden eerder bekend als veilig.³⁸

Begin 2011 meldde de Afghaanse minster van Onderwijs Farooq Wardak dat hij op hoog niveau had vernomen dat de Taliban niet meer tegen onderwijs is, ook niet aan meisjes. De Taliban heeft zelf geen officiële verklaring gegeven. De informele aankondiging wordt vooral gezien als een politieke uitspraak in het licht van het beoogde verzoeningsproces met de Taliban.³⁹

Meisjesscholen hebben meer kans om te worden aangevallen dan jongensscholen (terwijl ongeveer 19% van alle scholen aparte meisjesscholen zijn, is 40% van de aanvallen op scholen gericht op meisjesscholen). Overheidsscholen lopen een groter risico dan scholen die worden ondersteund door een lokale Afghaanse ngo. Overheidsscholen worden gezien als onderdeel van het formele gezag, dat door de IAG's wordt bestreden. Hiermee zijn overheidsscholen dus ook een doelwit.⁴⁰

Het is moeilijk algemene uitspraken te doen over de mate waarin meisjes worden blootgesteld aan veiligheidsrisico's. Logischerwijs is het risico voor hen het grootst in onveilige gebieden en in gebieden waar ze een lange weg van school naar huis moeten afleggen. In de steden – met name de grote steden Kaboel, Herat en Mazar-i-Sharif – zijn de risico's over het algemeen kleiner, maar ook daar vinden geregeld veiligheidsincidenten plaats.

³⁶ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Afghanistan, S/2011/55, 3 februari 2011; UNESCO, Education for all Global Monitoring Report 2011, The hidden crisis: Armed conflict and education (blz 156-158); ibidem. Regional overview, South and West Asia; Watchlist on children and armed conflict, briefing note on Afghanistan, 1 maart 2011.

³⁷ Afghanistan Protection Cluster, Protection overview Southern Region – 2010.

³⁸ United Nations Security Council, Report of the Secretary-General on children and armed conflict in Afghanistan, S/2011/55, 3 februari 2011; Afghanistan protection cluster, Protection overview Southern Region – 2010, februari 2011; overzicht UNAMA incidenten 2010.

³⁹ BBC News, Afghan Taliban 'end' opposition to educating girls, 14 januari 2011; Guardian, Taliban ready to lift ban on girls' schools, says minister, 13 januari 2011; United Nations General Assembly Security Council, the situation in Afghanistan and its implications for international peace and security, A/65/783-S/2011/120, 9 maart 2011.

⁴⁰ Knowledge on Fire: Attacks on Education in Afghanistan, risks and measures for successful mitigation, september 2009, CARE; Watchlist on children and armed conflict, Setting the right priorities: protecting children affected by armed conflict in Afghanistan, juni 2010; UNESCO, Education for all Global Monitoring Report 2011, The hidden crisis: Armed conflict and education (blz 142-144); ibidem. Regional overview, South and West Asia.

Voortijdige schooluitval

Schoolgaande meisjes in Afghanistan lopen behalve het veiligheidsrisico ook een groot risico op voortijdige schooluitval. Dit kan allerlei oorzaken hebben, maar de belangrijkste zijn armoede, het ontbreken van vrouwelijke leerkrachten, sociale druk van de gemeenschap en gedwongen en vroege huwelijken.⁴¹

2.2 Westerse levensstijl

Zowel het veiligheidsrisico als het risico op voortijdige schooluitval gelden ook voor meisjes met een westerse levensstijl. Gezien het feit dat alle westerse elementen in Afghanistan een verhoogd veiligheidsrisico lopen, zal dit verhoogde veiligheidsrisico ook gelden voor verwesterde (schoolgaande) meisjes.⁴² Verwesterde meisjes zullen opvallen in de Afghaanse maatschappij, waar een westerse levensstijl eigenlijk nauwelijks voor komt, zeker niet bij vrouwen. Kledingstijl en gedrag moeten worden aangepast aan de sociale Afghaanse islamitische normen, die breed gedragen worden in de maatschappij. Alle meisjes en vrouwen worden geacht een hoofddoek te dragen. Alleen in de grotere steden als Kaboel, Herat, Mazar-i-Sharif komt het voor dat meisjes en vrouwen iets meer vrijheid hebben. Maar zelfs een schoolgaand meisje uit een ontwikkelde familie of een gestudeerde vrouw met een baan kent in Afghanistan geen volledige vrijheid en kan niet volledig over haar eigen leven beslissen. Ze heeft de bescherming en ondersteuning nodig van mannelijke familieleden en moet vaak naast haar baan voor het hele huishouden zorgen. Ontwikkelde vrouwen zijn meestal niet getrouwd en wonen nog bij hun familie. Zodra ze trouwen worden ze ‘eigendom’ van de schoonfamilie en dan is de kans groot dat ze niet meer mogen werken, omdat ze voor de kinderen en schoonfamilie moeten zorgen. Er is sprake van grote sociale druk op deze vrouwen en hun familie om zich aan te passen aan de traditionele sociale normen.

Meisjes die lang in het buitenland hebben gewoond en terugkeren naar Afghanistan zullen opvallen in het straatbeeld. Zelfs als ze zich uiterlijk aanpassen (hoofddoek, wijde kleding) zullen ze worden gezien als een buitenstaander door de manier waarop ze zich uiten (ongevraagd spreken, eigen meningen geven, luid spreken), volwassenen tegemoet treden (mannen en vrouwen in de ogen kijken, lachen), bewegen (manier van lopen is vrijer) en de taal spreken (met een accent). Ook als ze erin slagen hun gedrag en attitude aan te passen aan de heersende normen zijn ze niet anoniem in het openbare leven. Het is in de Afghaanse cultuur vanzelfsprekend dat binnen de lokale gemeenschap (wijk of buurt, ook in de grote steden) iedereen elkaar kent. Nieuwkomers blijven niet onopgemerkt en worden in de gaten gehouden of en hoe zij zich aanpassen. Bij iemand uit het buitenland zal daar extra op worden gelet.

⁴¹ Oxfam, e.a., High Stakes, Girls' education in Afghanistan, 24 februari 2011; UNAMA, Harmful Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan, 9 december 2010; Afghanistan Education Sector Analysis 2010, Adam Smith International, juni 2010.

⁴² De definitie van westerse leefstijl is moeilijk te geven. In dit rapport wordt het gezien als een leefstijl van meisjes die lange tijd in het buitenland hebben gewoond en die vergelijkbaar is met de leefstijl van Nederlandse meisjes.

Behalve risico's die te maken hebben met veiligheid (en die zijn beschreven onder 2.1) zullen meisjes met een westerse levensstijl in het dagelijks leven vooral risico's ondervinden in het school- en maatschappelijk leven.

Deze kunnen als volgt worden omschreven:

School gerelateerde risico's

De school is een afspiegeling van de Afghaanse maatschappij in het klein. De houding ten opzichte van vrouwen en meisjes buitenshuis ziet men ook terug op scholen en universiteiten.

Verwesterde meisjes lopen een groot risico op de volgende problemen:

- Problemen met leerkrachten: het schoolsysteem in Afghanistan is traditioneel en leerkrachten hebben over het algemeen weinig didactische vaardigheden en zijn zeer streng. Lijfstraffen⁴³ (voornamelijk slaan met een stok) en verbale agressie zijn gebruikelijk en leerlingen hebben weinig eigen inbreng. Meisjes zijn vaak het mikpunt van spot en vernedering van leerkrachten.⁴⁴ Een westerse levensstijl wordt gezien als *haram* – onrein – en ook veel leerkrachten zijn die mening toegedaan. Verwesterde meisjes zullen erg opvallen en de kans is groot dat zij meer dan de gewone leerlingen bovengenoemde problemen ondervinden.
- Aanpassingsproblemen met het schoolsysteem en gebrek aan doorstroommogelijkheden: het Afghaanse schoolsysteem is verouderd en de kwaliteit van het onderwijs is slecht. Leerlingen hebben les in twee of drie *shifts* per dag en krijgen hierdoor te weinig onderwijs. Ook zijn de klassen zo groot dat leerkrachten nauwelijks individuele aandacht kunnen geven aan leerlingen. Leerlingen hebben weinig eigen inbreng en het onderwijs is vooral gericht op reproductie van de lesstof. Er is geen aansluiting met westerse schoolsystemen en meisjes zullen grote aanpassingsproblemen ondervinden, waardoor de kans op schooluitval groot is.⁴⁵ In het hoger en beroepsonderwijs zijn maar weinig plaatsen beschikbaar en deze worden vaak via omkoping verkregen. Ook het universiteitssysteem is verouderd en gaat niet verder dan *bachelor*-niveau.

⁴³ Committee on the Right of the Child, CRC/C/AFG1, 13 juni 2010. Niet alleen leerkrachten, maar ook veel ouders slaan hun kinderen. Zie het rapport Love, Fear and Discipline: every day violence towards children in Afghan families (Afghanistan Research and Evaluation Unit, 2008).

⁴⁴ Foreign Policy Association, Foreign Policy Blogs Network, Afghanistan- Education system, 51 juli 2010, op <http://afghanistan.foreignpolicyblogs.com>.

⁴⁵ Foreign Policy Association, Foreign Policy Blogs Network, Afghanistan- Education system, 51 juli 2010, op <http://afghanistan.foreignpolicyblogs.com>.

Maatschappelijk gerelateerde risico's

Ook in het maatschappelijk verkeer lopen verwesterde meisjes, meer dan andere Afghaanse meisjes, risico's door hun achtergrond. Het vraagt van verwesterde meisjes een enorm aanpassingsvermogen om in Afghanistan te leven. Van een leven waarin ze hun eigen keuzes kunnen maken en zich kunnen ontwikkelen, komen ze terecht in een maatschappij waarin ze nauwelijks zeggenschap over hun eigen leven hebben en het leven zich grotendeels binnenshuis afspeelt.

- Lastig gevallen worden op straat: meisjes en vrouwen worden in principe niet geacht alleen en zonder mannelijke begeleiding op straat te lopen, tenzij ze naar school gaan en dan gaan ze met een groepje. Er is veel intimidatie (zoals nagestaard worden, om iemand heen gaan staan, oneerbare voorstellen) ten opzichte van vrouwen door mannen in de openbare ruimte. Meisjes met een westerse achtergrond zijn, ook al hebben ze hun kledingnormen aangepast, herkenbaar op straat (zoals ook hierboven beschreven) en het risico op pesterijen en intimidatie is voor hen nog groter. Meisjes worden volgens de sociale normen niet geacht met mannen te praten buiten de directe familie om, anders kunnen ze hun eer verliezen en zijn ze geen goede huwelijkskandidaat meer. Het is families er veel aan gelegen de eer van hun dochters te behouden, dus laten zij hen een afgeschermd leven leiden.
- Druk op en van de familie: meisjes met een verwesterde levensstijl vallen op en er zal druk op de familie worden uitgeoefend wanneer zij zich niet aanpassen, zowel vanuit de eigen gemeenschap als daar buiten. De noodzaak tot aanpassing, hun geïsoleerde positie en de eerder genoemde inferieure status van vrouwen en meisjes in Afghanistan leggen op verwesterde meisjes een grote psychosociale druk.

3 Beleid omringende landen

Zowel België, Denemarken, Zweden als het Verenigd Koninkrijk hebben geen speciaal beleid ten aanzien van schoolgaande minderjarige kinderen, in het bijzonder meisjes. Elke asielaanvraag wordt individueel getoetst.

Duitsland beoordeelt elke asielaanvraag op individuele basis, maar voor bepaalde specifieke groepen geldt op grond van het risico dat zij lopen een hogere beschermingsgraad. Hiertoe kunnen ook verwesterde vrouwen en meisjes behoren.